

School for Teachers
Училище за учители

УСПЕШНИ ПЕДАГОГИЧЕСКИ ПРАКТИКИ В ОБЛАСТТА НА ИНТЕРКУЛТУРНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

(Описание на педагогически практики)

Стойна Делчева

Обединено училище „Христо Ботев“ – с. Дълго поле, обл. Пловдив

Резюме. Статията разглежда интердисциплинарните проекти като начин учениците да се научават да изследват и извличат самостоятелно информация от различни източници, за да правят проучване по дадена тема. Посочена е ползата от работа в екип, подкрепяни от своите учители и родители. Целта е децата да се научат да спазват правила за работа в група, да бъдат критични и толерантни, да представят аргументирано вижданията си по проблеми, свързани с изучаваното учебно съдържание, както и да представят резултатите от работата си.

Keywords. interdisciplinary project; explore; extract; information;; teamwork; rules; tolerant

Педагогическата общност днес е обединена от всеобщото внимание и загриженост за развитието на гражданското образование на учениците по света. Всички страни в процеса на обучение споделят разбирането, че осъвременяването на образованието с нови понятия и идеи, подчинени на изискванията на времето, трябва да има своето интеркултурно измерение. Училищното образование придобива все повече черти на мултикултурно образование. Развива способност да бъдат оценявани феномените от позицията на друг човек, на различни култури и на друга социално-икономическа ситуация. Създава се интеркултурна среда, която предполага свободата на културно самоопределение на бъдещата гражданска личност и нейното обогатяване. Стратегиите за развитие на мултикултурното образование са пределите, които имат за задача противопоставяне на монокултурните образователни традиции. Всеки образователен тренд има своите плюсове и минуси. Но оптималната образователна стратегия е възможна само ако се съчетаят принципите на моно- и поликултурализма и те са взаимно коригирани и балансирани. Такава стратегия се основава на диалогизма. Само диалогът прави възможно съчетаването на идеалите за безусловна ценност на индивидуалната и универсалната солидарност. Следователно суперцелта на съвременното образование може да се определи като

развиването на диалогичността у човека, който така е в състояние да възприема света в неговото разнообразие. Диалогът помага да се разбере, че човешката цивилизация е сложна система, функционираща въз основа на взаимовръзките между различните култури. Диалогът между носителите на различни култури в мултикултурно образователно пространство дава възможност да се осъзнае фактът, че тяхното взаимно разбиране и общуване е без алтернатива. За съжаление, монологичните технологии доминират в съвременния процес на преподаване и възпитание и това не може да се промени коренно в близка времева перспектива. По тази причина е наложително и крайно препоръчително да се използва интеркултурният подход при организирането на извънкласните дейности. Основните форми на тази дейност могат да бъдат: клубове за интереси, честване на международни дни, тържества, посветени на изключителни представители на литературата, изкуството, науката, театрални представления; представяне на народните обичаи, националната кухня, традиционните занаяти и др.

Обединено училище „Христо Ботев“ село Дълго поле има дългогодишен опит в интеркултурното образование в различни извънкласни и извънучилищни дейности с ученици и родители от всички класове. Особен приоритет, заложен в Стратегията на училището, е работата с родителите. Учителите преминаха през различни етапи на обучение за работа с родители. Особено сериозен опит в това направление те придобиха чрез реализирането на проект за повишаване на квалификацията на учителите за работа с ученици и родители в мултикултурна среда „Конкурентни, способни и с една идея по-умни“, финасиран от ЦОИДУЕМ.

Основните направления при работата с родителската общност е психолого-педагогическо просвещение на родителите под формата на родителски лектории, конференции, индивидуални и тематични консултации, нетрадиционен тип родителски срещи. Един от водещите приоритети на училищната политика са непрекъснатите усилия за въвличане на родителите в образователния процес чрез дни на отворените врати, открити уроци и представителни извънкласни мероприятия, помощ в организацията и провеждането на извънкласни дейности, развитие на материално-техническата база на училището. Педагогическите специалисти в максимална степен подпомагат участието на родителите при различни по степен на отговорност и възможности за съдействие направления в управлението на процеса на образование, възпитание и социализация чрез участие в работата на Обществения съвет, участие в работата на Родителския комитет на класа, участие в Училищното настоятелство и в Родителския клуб.

Поддържа се широк спектър от форми на връзка между училището и семейството. От една страна, те са индивидуални чрез посещение в дома, поканване в училище, индивидуални педагогически консултации, кореспонденция. От друга страна, са групови, като родителска лектория: „Ранните бракове“, „Преодоляване на агресията“, „Защо средно образование“, тематични консултации: ежеседмичен следобед, посветен на ученето в семейството, мероприятия в рамките на класа –

„Книга сега“, „Деца и татковци“, общоучилищни мероприятия – годишен празник, представителни изяви на различни извънкласни дейности, включително и тези по национални програми на МОН. Също така между тях се нареждат общоучилищни родителски срещи, дни на отворените врати и празници, които са насочени към чествания с национален, етнографски или традиционно-местен характер. Всяка година на 16 ноември в училището се празнува Международният ден на толерантността с активното участие на ученици и родители, както и много гости. Децата пеят ромски песни, запознават присъстващите с произхода на ромския етнос и танцуват ромски танци. На празника на християнското семейство традиционно родители от трите етноса (български, турски и ромски) активно се включват в подготовката и организирането на празника. С ентузиазъм и много желание приготвят различни ястия от семейната трапеза. Желанието на родителите от общността за партниране се проявява в общото оживление за празника. Всяка година на 14 януари (1 януари по стар стил) ученици от клуб „Фолклор на етносите“ тържествено поздравяват кмета на община Калояново, представителите на общинската администрация и различни институции в селото по случай ромския празник Василица, или още Банго Васил. Представят се с драматизация за празника и ромски танц, наричат за здраве и берекет. Традиционни са интерактивните родителски срещи, в които родителите се чувстват приобщени към училищната атмосфера и свободно споделят с учителите и с децата си мисли и идеи, решават казуси. Изнесени интерактивни родителски срещи учителите проведоха в училищата – партньори по проект „Всеки ученик може да бъде отличник“ – НУ „Св.св. Кирил и Методий“, с. Борец, НУ Отец Паисий“, с. Динк. Изнесена интерактивна родителска среща беше осъществена за сплотяване на родители от враждуващи групи в СУ „Нешо Бончев“ – град Панагюрище. Засилване на взаимодействието с родителите оказва спортният дух в училището. Вече може да се счита за традиционно ежегодното участие на деца и родители от българския, турския и ромския етнос в общи спортни прояви – футболни мачове между отбор на ученици и отбор на родители от трите етноса на годишния празник на училището, които заздравяват контактите между родители, ученици и учители. Паметно е участието в междуучилищни спортни турнири, посветени на определена кауза: „Не“ на насилието и тормоза“, „За феърплей“, „Толерантни сме“ и др.

Засиленият интерес на родителите към съвместно участие с училището в разнообразни интересни дейности повиши мотивацията на част от необразованите родители да се върнат в училище. Това стана възможно благодарение на участието на училището в проект на МОН. От учебната 2011/2012 г. ОУ „Христо Ботев“ е бенефициент по проект „Нов шанс за успех“, „Ограмотяване на възрастни“, по ОП РЧР/ОП НОИР, който започна с обучението на една група неграмотни роми от юни до септември 2012 г. Целта на Проекта е не само да се ограмотят неграмотните и да продължат обучението си до завършване на основно образование, но и да се промени ценностната система на родителите роми и отношението им

към образованието на техните деца. За петте години, през които Проектът се реализира, нарасна доверието между родители и училище. През втората година на Проекта от април до август 2013 г. се обучават възрастни в две групи – за огромяване и за усвояване на учебното съдържание за V клас.

Броят на групите през третата година на Проекта нарасна на пет: две групи за огромяване, две групи за усвояване на учебното съдържание за V клас и една за усвояване на учебното съдържание в VI клас. През четвъртата година на Проекта се проведе обучение на възрастни за усвояване на компетентности за VII клас. Петата година – 2016/2017 учебна година, отново се обучава една група за огромяване. Положителен ефект от Проекта е намаляване броя на отпадащите от училище (от 21 на брой през 2011/2012 г. отпадналите намаляват до 1 през 2015/2016 г., 2 през 2016/2017 г., 0 през учебната 2017/2018 г.), както и повишаване интереса към училището и мотивацията за учене и постигане на успехи. Освен че постига желаните ефекти да огроми възрастните, той помага за утвърждаване на доверието между родители и училище. Родителите са много по-отговорни и осигуряват в много по-голяма степен редовното посещаване на учебните занятия от техните деца. Участват активно в училищния живот, интересуват се и от постиженията на учениците в усвояването на знания и компетентности. Чрез реализирането на проекта „Нов шанс за успех“ се популяризира необходимостта от повишаване на грамотността и привличане на общественото мнение към ползите от това.

В непосредствената си дейност с учениците педагогическият състав на училището изхожда от разбирането, че интеркултурното образование е двупосочен процес на диалог между участниците – представители на разнообразни етнически, расови и социални групи, и съобразно техните културни характеристики и интереси, които работят в процес на взаимодействие и взаимно уважение. Необходимостта от осъществяване на интеркултурно образование в училище е насочена най-вече към това как в процеса на обучение да се изграждат в светогледа на всеки ученик ценности независимо от различната етническа принадлежност. Когато някой познава по-добре своята собствена култура, той по-лесно би се доближил до друга култура и би разбрал, че хармоничното съвместно съжителство на различните култури е богатство. Ето защо учителите намират начини да прилагат диференцирано образование, така че всяко дете, независимо от етническата си принадлежност, да намира своето място. Главната цел, която учителите си поставят в това направление, е чрез интеркултурното образование да се създаде необходимата атмосфера на приемственост между отделните етнокултури. За целта учениците с различна етническа принадлежност трябва да придобият необходимия капацитет от информация, свързана както с тяхната етническа култура, така и да придобият познания за другата етническа култура. По този начин в процеса на непосредствено общуване децата се учат да ценят, уважават и приемат другостта; формират положителни нагласи и толерантно отношение. Една от главните

и пренебрегвани причини за отпадането на децата от малцинствата, с фокус на ромските деца, е именно, че образователната система е далечна и чужда за тях. Ромското дете не успява да припознае училището като свое лично място и убежище, място, където да види бита, историята и културните ценности на своя етнос. Ако ги има като заложена информация в учебната програма, то тя е недостатъчна и повърхностна. Затова се търсят алтернативни форми на въздействие.

Такава форма е ученическото самоуправление, което се развива успешно от няколко години в училището. Основната идея е да се даде възможност на учениците сами да организират живота си в училище и в някои случаи дори да бъдат част от неговото управление. Бе създаден Ученически парламент, чиято цел е да се съберат дейните, интелигентни и мотивирани ученици в единна общност, обединена около решаване на проблеми в училище и организирането на инициативи от всякакво естество. Ученическият парламент възникна в отговор на потребностите на учениците от обмен на опит, мнения и решения на проблеми от различен характер. Създаването на този орган на ученическо самоуправление не беше никак лесно, защото въпросната структура трябваше да бъде укрепвана и активизирана, а може би най-трудната част беше да се задържат интересът и мотивацията за участие. Това е напълно обяснимо – учениците са ангажирани предимно с учебни дейности и участието им отнема много от свободното им време. Въпреки това парламентът работи успешно и постига резултати. Благодарение на него бяха организирани много събития: поздравления и изненади за Деня на учителя, Деня на усмивката, Деня на „розовата фланелка“, конкурси, съревнования, флашмобове. Активност парламентът показва в инициативата „Връстници помагат на връстници“. Целта е привличането на активните младежи и ангажирането им с училищния живот и в решаването на проблеми, свързани с отпадането от училище. Наставниците мотивират учениците, които имат проблеми със слаб успех, безпричинни отсъствия и агресивно поведение, за постигане на по-високи резултати. Ученическите наставници са младежи, които са показали добри резултати в училище и желание да бъдат обществено ангажирани, като помагат на свои връстници. Прилагането на подхода „Връстници обучават връстници“ помага полесно да се намери общ език с учениците, които са застрашени от отпадане. Към всеки ученик, който е застрашен от отпадане, има слаб успех или проблеми с поведението, се „прикрепва“ негов връстник, на когото той има доверие. С помощта на класния ръководител и учител, на когото учениците имат доверие, се изготвя план за работа със застрашения ученик. Планът е част от създадения профил на застрашения ученик.

Особено мотивираща се оказва инициативата на парламента да се поканят роми, които са постигнали значителни успехи в своя житейски път. В училището бяха поканени по инициатива на Родителския клуб и Ученическият парламент петима студенти по медицина от ромски произход. Те запознаха ученици и родители с успехите си в живота и трудния път, по който са ги постигнали.

През 2012 г. в училището се формира фолклорен танцов състав с ръководител Ангел Ненов. Под негово ръководство за кратко време съставът постигна много сериозни успехи на българска и международна сцена. Поради големия интерес в момента има два танцови състава, в които са включени деца от двата етноса. „Мажоретки“ е другата танцова формация, която сплотява и дисциплинира учениците от различните етноси, формира положителни качества – отговорност, трудолюбие, преследване на цели, умения за работа в екип.

От 2012 г. до 2018 г. училището привлича учениците и с много и разнообразни извънкласни дейности по проектите УСПЕХ и „Твоят час“. Чрез тях се осмисля свободното време на децата. Те придобиват умения, които ги подготвят за живота. Училището се превръща в любима територия – всяко дете участва в избрани от него клубове и работи с интерес, а на годишния празник на училището пред общността се представя дейността на клубовете.

През настоящата учебна година по проект „Твоят час“ бяха сформирани 13 клуба по интереси и за преодоляване на обучителни затруднения по някои учебни предмети. Включени са ученици и от двата етноса и децата с желание участват даже в повече от един клуб. Проектите УСПЕХ и „Твоят час“, както и работата на училището по други проекти има много съществен принос за изпълняване на основните приоритети и цели на училището, а именно да се намали броят на преждевременно напускащите образователната система и да се повиши нивото на процесите на образование, възпитание и социализация. Като положителен ефект от проектите се отчита не само намаляване броя на отпадащите от училище, но и увеличаване броя на продължаващите образованието си в следващата образователна степен, което е стратегическа цел на училището.

Приоритетно направление в последните години е проекто-базираното интердисциплинарно обучение. Такова обучение бе проведено в училището под наслов „Активно учене чрез проектна работа и сътрудничество“. Учениците бяха въвлечени в тримесечни експедиции по интересна за тях тема. Учителите реализират проекто-базираното обучение и не се придържат само към заложените в началото на учебната година учебни единици, а откриват нови възможности за интердисциплинарни връзки и взаимодействия. Проектите се реализират в извънкласни дейности и в часовете по разширена подготовка. Проектът „Аз и светът“, реализиран за учебната 2015/2016 г., представлява тримесечна работа по създаване на двуезично помагало на български и английски език – изготвен сборник със задачи по география за V клас по нивата на Блум. Участници са учениците от V, VI и VII клас, като за всеки ученик има точно определена роля в Проекта. Създаването на помагалото се състои от следните етапи.

– Всеки ученик, трябва да разработи по 3 урока с по 3 задачи от всеки урок.

– Разпределение на думи, необходими за превод, с цел съставяне на ученически географски работен речник с термини и необходими думи след съставянето на всички задачи.

– Превод в екип – всеки автор превежда своите задачи, а петте най-добри преводи правят своите автори главни редактори на другите преводачи.

– Финална редакция – в края на третия месец.

Проектът бе представен в готов вид пред ученици, учители и родители. През 2016 г. беше популяризиран проектът в конференция, проведена в ПУ „Паисий Хилендарски“ – Пловдив. Училището имаше определен отделен щанд, на който децата представиха резултата от работата си. За успешното представяне на конференцията всеки ученик имаше определена собствена роля. Учениците постигнаха целите, които си поставиха, с голямо удовлетворение и гордост презентираха своя сборник – двуезичното помагало по география и икономика за V клас. След приключване на Проекта учениците от етническите групи разказаха пред училищната общност как са обогатили своите умения за работа в екип, презентационни умения и писмена грамотност. След успеха на помагалото децата сами искат да създават заедно нещо ново и интересно. Така се роди идея за нов проект – „Предай нататък“.

Това е интердисциплинарен проект за повишаване на писмената и четивната грамотност на учениците, повишаване на уменията за работа в екип и презентационната култура. Проектът има за цел да развие четивната и писмената грамотност на учениците, които имат най-критични нужди от това. В него участваха ученици от V до VIII клас, като бяха избирани от всички учители по предмети. С учениците се провеждаха занятия в извънучебно време, един път седмично в рамките на една учебна година. На срещите им се подготвяха текстове за развиване на четивна грамотност и интересни задачи върху литературни текстове. Учениците работиха в малки и големи групи. Представяха им се презентации на интересни за тях теми „Какво е да си студент“, „Видове университети“, „Как да търсим информация в интернет“ и други. След измерване на напредъка на четивната грамотност в края на годината беше изготвен училищен репортаж, в който учениците разказаха за трудностите, през които са минали, какво ги е вдъхновило да продължат, и какви са бъдещите им планове.

Следващият проект се нарича „Escape school“ (В превод – „Бягство от училище“). Интердисциплинарният проект се реализира през учебната 2017/2018 година с ученици от VII клас. Той представлява разработване на игра със задачи по всички учебни дисциплини под формата на загадки. В играта участват и ученици от V и VI клас. За изготвяне на задачите един път седмично водещият учител се консултира с колеги за установяване на критерии, покриващи ДОС по учебните предмети. Учениците разпределят ролите си по време на играта, изготвят правила, времетраене и други организационни компоненти.

Друг проект носи заглавието „Здравословен начин на живот“. Това е проект базирано интердисциплинарно обучение между учебните предмети „Човекът и природата“, география и икономика, история и цивилизация, информационни технологии, изобразително изкуство, физическо възпитание и спорт. Чрез изсле-

дователска дейност, работа в групи, сблъскване с предизвикателства и реални преживявания учениците развиват специфични социални и интеркултурни умения, учат се на толерантност към различните деца, подкрепяни от своите родители и учители. Интерактивното обучение отчита интересите и възможностите на децата, фонда от знания, които имат, тяхната възраст и културните им ценности. Учениците показват с гордост резултатите си на хепънинг в края на годината и търсят последователи за каузата си. Целта на Проекта е учениците да усвоят знания и мотивация да бъдат здрави и активни граждани през целия живот, да окажат положително въздействие върху широката общественост, включително и родители, обществени лидери и ученици от други училища.

В края на интердисциплинарните проекти учениците се научават да изследват и извличат самостоятелно информация от различни източници, за да правят проучване по дадена тема. Умеят да работят по двойки или в малки групи по зададена учебна задача, подкрепяни от своите учители и родители. Учат се да действат отговорно, като мислят за интересите на по-голямата група. Знаят и спазват правила за работа в група, отчитайки ролята, която изпълняват в екипа, и времевата рамка. При това взаимодействие те си сътрудничат, комуникират и дискутират, учат се да бъдат критични и толерантни и да приемат културните и социалните различия. Умеят да представят аргументирано вижданията си по проблеми, свързани с изучаваното учебно съдържание. Научават се уверено да презентират пред публика резултатите от работата си по даден интердисциплинарен проект. Участват активно в планирането и провеждането на събитието за представяне на резултатите от работата си.

SUCCESSFUL PEDAGOGIC PRACTICES IN THE FIELD OF INTERCULTURAL EDUCATION

Abstract. The article examines interdisciplinary projects as a way for students to learn to explore and extract information from different sources independently in order to study a specific topic. The use of the teamwork, supported by their teachers and parents, is outlined. The aim is to teach children to observe rules for working as a group, to be critical and tolerant, to present their views on problems related to the studied content, and to present the results of their work.

✉ **Ms. Stoyna Delcheva**

Principal

"Hristo Botev" United School

Village of Dulgo pole, Plovdiv region, Bulgaria

E-mail: oudpole@abv.bg